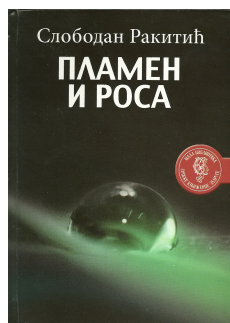

(Приказ књиге Слободана Ракитића, „Пламен и роса“, Српска књижевна задруга, Београд 2010)

Већ после првих збирки песама „Светлости рукописа“ (1967) и „Рашки напеви“ (1968), поезија Слободана Ракитића постала је предмет критичарских разматрања. Са књигама „Основна земља“ (1988) и „Тапије у пламену“ (1990), Ракитић је заузео чврсту позицију међу нашим најзначајнијим књижевним ствараоцима.

Његово песништво садржи приличан број песама, исписаних претежно у везаном стиху. Ракитић је приврженик сонетне форме, али га то не спречава да се са подједнаким квалитетом испољава и у слободнијој форми изражавања. [1] У једном разговору нагласиће да не даје предност ни једном од ова два песничка исказа, свестан чињенице да „ни слободни стих није у суштини слободни, већ и те како има своје законитости“.

[2]

Песник је ту као пример навео своју збирку „Земља на језику“ (1973), написану слободним стихом, коју је значењски и формално градио по обрасцу старе српске књижевности.

Последња Ракитићева збирка „Пламен и роса“ састављена је од песама насталих „у дугом периоду од 1966. до данас“. [3] Сам песник ће за њу рећи да је створена „без претходног плана“. [4] Нема, дакле, у овој збирци тематске чврстине као у неким другим Ракитићевим књигама, нити је она издељена на циклусе. „Синтагма `пламен и роса` може се узети као `варијанта` поетичке теорије Лазе Костића о `укрштају` супротности“,

[5]

казаће аутор о наслову своје најновије збирке.

Одређена као *лирски дневник*, књига „Пламен и роса“ заснована је на класичној форми

(дистиси, катрени, сонети), како је на њеној промоцији у СКЗ-у приметио песник Драган Лакићевић. Тематски посматрано, има у њој разноврсних песама: са националним мотивима, рефлексивних, путописних, љубавних итд. Оно што је и раније чинио, песник и сада ради, тј. често варира један исти број мотива. На песмама он дуго ради, брусећи стихове док не добију жељени садржај и интонацију. Ту особину Ракитић поштује и код других песника. [\[6\]](#)

У песми „Сви ходе трагом сопствене сени“ уочљива је песникова замишљеност над људском пролазношћу, а ту је и стални мотив сени (сенке) - чијим трагом сви ходе, све до краја пута, кад песник види „како се и сенке топе“. У свету у коме је све исто, и без разјашњења, лирски субјект је „туђинац себи – самотни незнацац“, као у песми „Балада/(По Бранку Миљковићу)“. „Изгнаничке ватре“ описују, с друге стране, затирање српских трагова на Косову и Метохији.

Ослонац у опевању садашње пустоши песник тражи у средњем веку, признајући да је за њега везан пупчаном врпцом („Повратак краља“). „Средњи век осећам веома присно и каткад ми је ближи него сопствено доба. Тада су књижевност и православље били готово једно исто“, [\[7\]](#) изјавиће Ракитић пре двадесетак година.

У егзистенцијалном смислу, Ракитићева основна осећања су, готово увек, *меланхолија, с пиритуалност и елегичност*

[\[8\]](#)

Има тога, наравно, и у последњој збирци. По песнику, свет је од памтивека пререзан на две половине. Крик наш у њему је без одјека, а језик везан, као што пише у песми „Коло“. У њој будућност, с обзиром на оно шта нас чека, није нимало оптимистичка:

„Њише се бескрај звездан.

Кораке сплиће нам пређа.

Последња чека нас међа

одакле почиње бездан.“

Да је лиричар ванредног дара, Ракитић демонстрира у песмама „Жетелачка“, „О, ти трептава, нежна иво“, „Пролеће“, „Сликање предела/(Мотив из Шумадије)“ и др. „Писмо са Врачара“ је, очигледно, љубавна песма, на чијем крају песник представља и своју егзистенцијалну позицију:

„Пишем ти, као да трчим. Без даха.

Без предах. Пишем ти од почетка.

Играч на жици изнад сваког ретка.

Пишем ти, између наде и страха“.

О крају рата и песниковим осећањима пре десетак година, сведоче песме „Црни освитак“ и „Новинске вести“. У песми „Писмо, ноћно“, опет је присутан мотив сенке, која као двојник прати песника, у животу који брзо пролеће и ближи се крају:

„Од свега оста ми тек сен

кад стигох до краја пута.

Свака ми стопа засута.

Ни крочио, а већ јесен!“

На употребу сенке као мотива, Ђорђе Ј. Јанић гледа као на: „Сликање непознатог присуства. Осећање да природа није само наш простор. Да је наш свет испуњен и другима. То се нарочито осећа у Ракитићевим песмама које певају о пражњењу наших храмова, градова, поља, планина. Наш одлазак је ту поистовећен са чињењем греха према сенкама предака које су тамо остављене на милост и немилост забораву“. [\[9\]](#)

Већ давно је Часлав Ђорђевић приметио да у Ракитићевој поезији „поента је увек на трошности (...), на пролазности бића“. [\[10\]](#) „Окружен материјом која се непрестано дробити а ипак траје, и која га за себе веже, човек се, у свом краткотрајном даху, осећа усамљеним и заточеним у празнини која се ослања на материју, са обавезним падом у ту празнину, односно са обавезним порицањем сама себе. И док пада у празнину, биће за собом оцртава параболу на којој се, индиректно, чита његов успон (као покушај да се овлада празнином и да се она испуни) и његов пад (немоћ у извијању које би значило обитавање изнад себе земног и потпуни спас бића)“,

[\[11\]](#)

пише Ђорђевић.

Песма „Тамни вилајет“ на трагу је онога што је Ђорђевић назвао Ракитићевом обузеташћу „метафизиком бића, његовим трајањем и пореклом“, [\[12\]](#) у мери која код ниједног нашег савременог песника није забележена. Посебно се то односи на порекло, са сталним постављањем питања: „Ко смо? Шта смо? Шта у себи носимо? Где су корени наших прапочетака?“

[\[13\]](#)

И, заиста, то се види и у „Тамном вилајету“:

„О где сам? Ко сам? Откуда?“

Нит сањам, нити сам будан!

У свету, а изван света!“

Сонет „Нестајање“ посвећен је постепеном, али сигурном губљењу бића, са закључком о земаљском праху од кога смо сви створени и у који се сви претварамо:

„Душо саздана од немира,

између кала и свемира,

исто нас и ништи и чини“.

Рефлексивну лирску имагинацију, са доминантним осећајем пролазности, запазио је у Ракитићевој поезији и Мирко Магарашевић. [\[14\]](#) У песми „Приближавање земљи“, песник пише да, као што рани мраз заустави кретање сока - што се из корена пење у врх стабла, тако и људе, на крају животног пута, обузима гњилост, кораци им бивају троми, тежи и спутанији, док им „у очима згасне светлосно прамење“. Управо кроз описивање природе, ту чисту лирику, Ракитић асоцира на живот и промене у њему, с најдубљим значењем, наравно.

Једино је, можда, песма „Истина срца“ без дубине и симболике осталих Ракитићевих песама, јер је сувише отворена.

Сетна Ракитићева лирика представља људска бића заточена у кругу (песма „У храста сваком году“), која тумарају кроз тмине, да би им се и живот окончао тамо „кроз коју –

Пише: Добрица Гајић
петак, 06 мај 2011 15:38

Господ сине“ (песма „Белутак“). Човеков положај у свету је усамљенички, о чему говори песма „Слово и год“:

„Сам себи ловац и плен,

од земље тежи ми свод.“

У Ракитићевим песмама наилазимо и на религијске мотиве, што је уобичајена ствар у његовом песништву. Његово је мишљење да се у основи песничког дијалога са одређеним саговорником (*Бог, анђео, смрт, двојник, сатана, сама песма*), а он је најчешће привидан, највероватније налази „жеља да се досегне Бог“.

[\[15\]](#)

Дакле, на једној страни је чежња за другим светом, а на другој тама која нас очекује.

Али све то кроз поменути

укрштај супротности

, где је чак и доминантнија туга и песникова загладаност у мрак и бездан. Религиозних мотива, дакако, има и у збирци „Пламен и роса“, али не у некој великој мери. Друга осећања у њој носе превагу, с тим што је и њихова суштина најчешће суморна и песимистичка.

Ракитић је одавно формиран песник, са препознатљивим поетским топосима, али и снагом да се опробава и на новим темама. У том смислу је „Пламен и роса“ књига континуитета и у извесном смислу нечега емоционално новог. Квалитативно, нема ту неких помака ни горе, ни доле. Збирка „Пламен и роса“ исписана је руком истинског песника, ослоњеног на традицију, али и толико самосвојног да су неке његове песме, па чак и збирке и саме постале део традиције.

[\[1\]](#) Добрица Гајић, „Чезња за спасењем“ (Слободан Ракитић, „Тапије у пламену“, Идеа, Београд 1990), Демократија, 10. март 1991, стр. 14.

[\[2\]](#) Интервју, Слободан Ракитић, „Душин лет“ (разговор водио Добрица Гајић), Студент (нова серија), број 7-8, 4. октобар 1992, стр. 4.

[3] <http://www.politika.rs/rubrike/Kultura/Bliskost-izmedju-religije-i-poezije.sr.html>

[4] Исто

[5] Исто

[6] Слободан Ракитић, „Слово о Миловану Данојлићу“, Књижевни лист, број 97/98, 1. новембар и 1. децембар 2010, стр. 2-3.

[7] Разговор са песником Слободаном Ракитићем, „Дошло је време да Српска црква поново добије пресудну улогу у судбини народа“ (разговор водио Добрица Гајић), Православље, број 605, 1. јун 1992, стр. 4.

[8] Ђорђе Ј. Јанић, „Опевање пуне земље“ (Слободан Ракитић, „Јужна земља“; Павле Зорић, „Песник живе традиције“), Погледи, број 247, јануар 2002, стр. 52.

[9] Исто, стр. 53.

[10] Часлав Ђорђевић, „Ars poetica Слободана Ракитића“, Кораци, број 5-6, 1982, стр. 297.

[11] Исто, стр. 299.

[12] Исто, стр. 301.

[13] Исто, стр. 301.

[14] Мирко Магарашевић, „Развој и смисао једне поетике“, у: Слободан Ракитић, „Тапије у пламену“, Идеа, Београд 1990, стр. 18.

[15] „Душин лет“, стр. 5.